

УДК 351. 713

**С. В. Кувакін**, кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри адміністративного та митного  
права Академії митної служби України

### ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ ВИДІВ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ ЗА НОВИМ МИТНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

*У статті аналізуються проблемні питання кваліфікації окремих видів порушень митних правил, які виникають у правозастосовній діяльності митних органів у зв'язку з прийняттям нового Митного кодексу України (МКУ). Значну увагу приділено найпоширенішим на практиці порушенням митних правил. Звертається увага на шляхи розв'язання проблеми притягнення правопорушників до відповідальності через внесення змін та доповнень до чинних редакцій відповідних статей МКУ.*

*В статье анализируются проблемные вопросы квалификации отдельных видов нарушений таможенных правил, которые возникают в правоприменительной практике таможенных органов в связи с принятием нового Таможенного кодекса Украины (ТКУ). Отдельное внимание уделено наиболее распространенным на практике нарушениям таможенных правил. Обращается внимание на пути разрешения проблем привлечения правонарушителей к ответственности, путем внесения изменений и дополнений к действующим редакциям соответствующих статей ТКУ.*

*The problem questions of qualification of separate types of violations of customs regulations, which arise up in law activity of custom organs in connection with acceptance of the new Custom code of Ukraine, are analysed in the article. Considerable attention is spared the most widespread in practice violation of customs regulations. Attention applies on the ways of decision of problem of attracting of offenders to responsibility through making alteration and additions in the operating releases of the proper articles of custom law.*

**Ключові слова.** Кваліфікація, митний орган, правозастосування, правопорушення, порушення митних правил, товари, транспортні засоби.

**Вступ.** Правоохоронний напрямок роботи – один із пріоритетних у діяльності митних органів. Згідно з п. 10 ст. 544 МКУ запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил (ПМП) на всій митній території України є одним з основних завдань митної служби України. Проте протягом останнього періоду незважаючи на набуття чинності з 01 червня 2012 р. нового МКУ, проблеми, пов'язані з правильною та повною кваліфікацією порушень митних правил залишаються, що досить часто призводить до унеможливлення притягнення громадян та посадових осіб підприємств до відповідальності через недосконалість формулювання окремих диспозицій статей, відсутності практики застосування чинних норм митного законодавства тощо.

Однією зі складових ефективного застосування відповідної норми митного законодавства є саме правильна кваліфікація ПМП, оскільки кваліфікація адміністративних деліктів – це встановлення і процесуальне закріплення точної відповідності ознак вчинених особою протиправних дій або бездіяльності до ознак складу делікту, передбаченого адміністративним законодавством [1, 146]. У зв'язку з чим, правозастосовна практика митних органів під час кваліфікації деяких ПМП потребує законодавчого вдосконалення.

© С. В. Кувакін, 2012

Питання кваліфікації ПМП, як і взагалі адміністративних правопорушень, не отримали належної уваги з боку вчених-адміністративістів, не стали предметом комплексних наукових досліджень у галузі митного права. Зазначений напрямок дослідження – великий за обсягом та змістом і більш поширений у теорії кримінального права. Деякі питання кваліфікації окремих видів адміністративних правопорушень висвітлено в наукових працях С. В. Ващенко, Д. П. Калаянова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, В. В. Ліпинського, В. П. Петкова, О. І. Остапенка, М. М. Тищенко та ін.

**Постановка завдання.** Мета статті – висвітлення проблем кваліфікації окремих видів ПМП, об'єктом посягання яких є порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем, та внесення конкретних пропозицій до чинного митного законодавства.

**Результати дослідження.** Кваліфікація адміністративних деліктів – один з етапів використання адміністративно-правової норми, метою якої є встановлення підстав для застосування адміністративної відповідальності до особи, що вчинила протиправні дії. Правильна кваліфікація розмежовує деліктні та неделіктні дії й забезпечує законність прийняття рішень про відповідальність порушника та здійснення згідно із законом необхідних адміністративно-процесуальних дій [1, 149]. Проте правозастосовна практика митних органів під час кваліфікації окремих видів ПМП потребує законодавчого вдосконалення та вирішення низки проблемних питань, які пов'язані з притягненням правопорушників до відповідальності.

Проблемною у правозастосовній практиці митних органів є ст. 468 “Порушення режиму зони митного контролю”, оскільки законодавець не визнає суб'єктом даного правопорушення посадових осіб, які здійснюють митний контроль, державний санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фіто-санітарний, екологічний та радіологічний контроль [2]. Водночас є й інші державні службовці, які перебувають або можуть перебувати в зоні митного контролю через виконувані ними повноваження, пов'язані з виконанням функцій нагляду за дотриманням законності в діяльності митних органів або контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон, а саме працівники органів прокуратури, СБУ, МВС, військовослужбовці Прикордонної служби [3; 4; 5; 6]. При цьому виникають певні ситуації, пов'язані з колізіями відповідних норм законодавчих актів, оскільки галузеві законодавчі акти, що регламентують діяльність вищезазначених правоохоронних органів, дозволяють за наявності певних підстав перебувати в зоні митного контролю, однак перебування громадян за чинним Митним кодексом допускається тільки з письмового дозволу керівника митного органу або особи, яка виконує його обов'язки. Отже, основні правоохоронні органи, що є головними суб'єктами боротьби з протиправними проявами при чинній нормативно-правовій базі, мають певні перешкоди для ефективного здійснення повноважень щодо боротьби з правопорушеннями, зокрема митного законодавства.

Відповідно до ст. 469 МКУ “Неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем” тягнуть за собою відповідну санкцію, згідно з частиною цієї статті, за якою кваліфіковано діяння. Під час розгляду справи про ПМП за ч. 2 статті, що аналізується, митні органи, які уповноважені на накладення стягнення, правопорушники, а також судді, які розглядають справи в порядку оскарження або опротестування, неодноразово звертали увагу на те, що об'єктивний бік правопорушення має містити одночасно дії щодо розпорядження та користування товарами без дозволу митного органу. Для вдосконалення митного законодавства зазначену частину норми слід викласти в редакції: “здійснення операцій з товарами,

транспортними засобами, що перебувають під митним контролем, а саме зміна їх стану, ... , користування **або** розпорядження ними без дозволу митного органу...". Крім того, ще один основний недолік зазначеної статті – відсутність у диспозиції статті такого поширеного предмета правопорушення, як транспортні засоби.

Наступна проблемна стаття – ст. 471 МКУ, предметом правопорушення якої виступають товари, заборонені або обмежені законодавством України до переміщення через митний кордон України або товари в кількостях, що перевищують неоподатковану норму переміщення через митний кордон України. Таким чином, якщо громадянин переміщує валюту, незадекларовану усно або письмово залежно від суми, то його діяння не слід кваліфікувати за ст. 472 “Недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення”, оскільки згідно зі ст. 4 МКУ до поняття “товари” входять валютні цінності, зокрема валюта.

Проблемою залишається також порядок розгляду справ за ст. 204-1 КУпАП та 481 МК України. Так, за кожним фактом виявлення товарів, які правопорушники незаконно переміщують поза митним контролем, військовослужбовці Прикордонних військ складають адміністративні протоколи за ст. 204-1 КУпАП. Відразу після документування військовослужбовцями прикордонних військ факту незаконного перетину державного кордону, матеріали про дане правопорушення направляються для розгляду в суди за місцем вчинення правопорушення. Проте суміжне правопорушення, що передбачене ст. 482 МКУ “Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем” може бути розглянуто тільки за умови “обвинувального” рішення суду, тобто про накладення адміністративного стягнення за ст. 204-1 КУпАП. Крім того, протокол про ПМП за ст. 482 МКУ може бути складено за умови застосування покарання за ст. 204-1 КУпАП.

Правозастосовній практиці відомі поодинокі випадки, коли суди взагалі об’єднують справи за ст. 204-1 КУпАП та ст. 482 МКУ, що не передбачено ні адміністративним, ні митним законодавством. У ході проведеного аналізу рішень суду по справах про ПМП встановлено, що закрита адміністративна справа за ст. 204-1 КУпАП робить безперспективним порушення справи про ПМП за ст. 482 МКУ.

Ця негативна практика дає можливість ухилення правопорушників від відповідальності, і посадові особи митних органів фактично не мають правових засобів впливу на суди в разі виявлення фактів переміщення товарів поза митним контролем, роблячи їх пасивними спостерігачами документування військовослужбовцями прикордонних військ факту правопорушення, передбаченого ст. 204-1 КУпАП. Для виправлення цієї ситуації пропонуємо направляти справи до суду за ст. 204-1 КУпАП для розгляду тільки після прийняття рішення по справі про ПМП.

Процес опротестування військовослужбовцями прикордонних військ постанов суду займає значний час, а після винесення виправдовувальної постанови за ст. 204-1 КУпАП правопорушника звільняють від адміністративної відповідальності разом з вантажем. У окремих випадках постанови про закриття адміністративної справи за ст. 204-1 КУпАП військовослужбовці прикордонних військ взагалі не опротестовують. Однак довгоочікуваною новелою нового МКУ стало те, що митні органи, які здійснювали провадження у справах про ПМП, визнаються суб’єктами оскарження на постанови суду, що надає можливість відреагувати на рішення суду про закриття справи за ст. 482 МКУ.

Важко погодитися із законодавцем, що переміщення товарів і транспортних засобів поза митним контролем із використанням незаконного звільнення від митного контролю внаслідок зловживання службовим становищем виключно посадової особи митного органу (ст. 482 МКУ). Зауважимо, що контроль за додержанням режиму в пунктах пропуску через державний кордон України покладено на військовослужбовців Державної прикордонної

служби України. Тому в'їзд у пункт пропуску, переміщення в його межах, а також виїзд із нього регулюють зазначені посадові особи. Отже, цілком імовірна ситуація, коли внаслідок зловживання службовим становищем посадові особи саме Державної прикордонної служби, а не митного органу можуть пропустити в Україну товари без здійснення митних процедур. У такому випадку зазначене правопорушення буде кваліфікуватися не як незаконне звільнення від митного контролю, а як порушення режиму зони митного контролю (ст. 468 МКУ).

У ст. 470 МКУ передбачено відповідальність за ПМП у разі недоставляння товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до митного органу призначення, видача без дозволу митного органу або втрата. Проте слід розмежовувати недоставляння загалом, яке змушує митні органи вживати відповідні заходи щодо розшуку товарів, транспортних засобів і правопорушника, та порушення строку доставки товарів, транспортних засобів у режимі транзитних перевезень, при цьому максимальне покарання правопорушника, передбачене ч. 3 цієї статті становить 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Для додержання одного з основних принципів адміністративної відповідальності – відповідності провини й покарання, вважаю за доцільне підвищити розмір штрафу за недоставляння товарів, транспортних засобів взагалі або передбачити конфіскацію товарів, транспортних засобів комерційного призначення в разі невивезення за межі України в зазначеному режимі.

Недоліком чинного Митного кодексу є й формулювання диспозиції ст. 481 “Перевищення строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів”, оскільки предметом даного правопорушення законодавець вважає тільки товари, але якщо звернути увагу на те, що поняттям “товари” згідно зі ст. 4 МКУ не охоплюються транспортні засоби комерційного призначення, то фактично це позбавляє можливості покарати винного в цій ситуації.

Не виправлено недолік попереднього МКУ, пов'язаний з установленням відповідальності за операції з товарами і транспортними засобами, незаконно ввезеними на митну територію України. Він полягає в тому, що диспозиція ст. 484 МК визначає відповідальність за зберігання, перевезення, придбання чи використання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на територію України виключно поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Окрім цих способів вчинення правопорушення існують й інші шляхи їх незаконного переміщення в Україну, а саме: через недекларування, видачу без дозволу митного органу, втрату, порушення зобов'язання про зворотне ввезення чи транзит тощо. І в разі їх зберігання, перевезення, придбання чи використання товарів, транспортних засобів комерційного призначення ввезених іншими способами, не зазначеними в диспозиції статті, то особа не підлягає відповідальності за порушення митних правил, а товари та транспортні засоби – вилученню з подальшою конфіскацією.

**Висновки.** Зазначені диспозиції проаналізованих статей мають бути сформульовані точніше, не припускати подвійних трактувань під час кваліфікації правопорушення. Тому, вважаю, що проведений аналіз та запропоновані зміни до чинного митного законодавства сприятиме усуненню недоліків під час притягнення правопорушників до відповідальності, позитивно вплине на правозастосовну практику митних органів і судів та набуде юридичної довершеності.

### Література

1. Матіос А. В. Адміністративна відповідальність посадових осіб / Матіос А. В. – К. : Знання, 2007. – 223 с.
2. Митний кодекс України // Голос України. – 2012. – № 73–74.
3. Про прокуратуру : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

4. Про Службу безпеки України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

5. Про міліцію : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

6. Про Державну прикордонну службу України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.

7. Кувакін С. В. Проблемні питання кваліфікації окремих видів порушень митних правил / Кувакін С. В., Ліпинський В. В. // Вісник АМСУ. Серія “Право”. – 2008. – № 1 (1). – С. 51–55.

8. Суворкін В. А. Ефективність законотворчої діяльності в боротьбі з митними правопорушеннями / В. А. Суворкін // Митна справа. – № 4. – 2008. – С. 3–8.

